

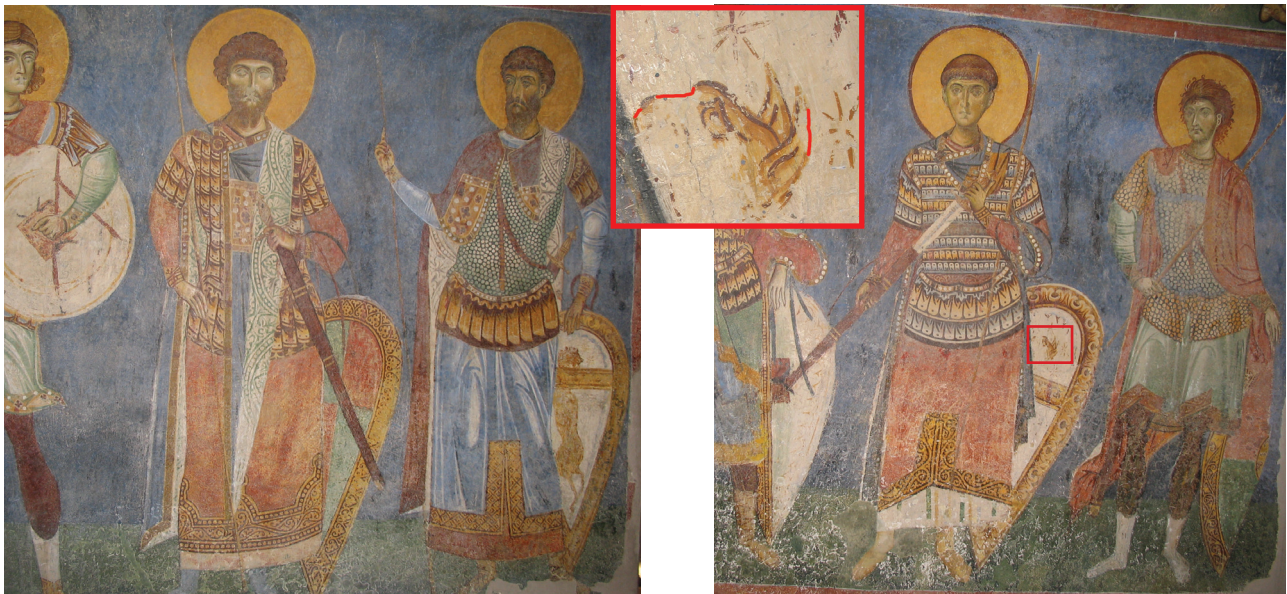
1. Варјашки штит расечен
 2. Готски штит пресечен
 3. Англиски штит скосен
 4. Шпански штит лево скосен
 5. Француски штит на крст
 6. Германски штит на салтрон
 7. Ренесансен штит на шеврон
 8. Полски штит на вила
 9. Барокен штит на вртешка
 10. Лозанж.
- Полето може да се декорира со нијанси на истата боја со геометриски и флорални елементи. Ова се вика Дамаскирање (цизелирање).

Јован Јоновски

Jovan Jonovski

Хералдичка анализа на штитовите од Нерези

Heraldic Analysis of Shields from Nerezi

Хералдичките мотиви во Македонија се присутни уште од самиот почеток на хералдиката. Во Св. Пантелејмон во Нерези, крај Скопје, подигната 1164 г., Др. Снежана Филипова за првпат препознава хералдички претстави на фрескоживописот и опишува неколку, иако истиот многупати бил анализиран но не и во хералдички контекст.¹ Во следниот број ќе следи нејзиниот труд за Најновите наоди на ликовни хералдички извори во Република Македонија.

На нејзина покана, во март 2009 ја посетивме оваа манастирска црква подигната од византискиот принц Алексиј Комнен во која се насликани шест Свети војни, сите претставени со штитови. Во наосот на црквата, на западниот ѕид, од двете страни на вратата, се насликани по тројца Свети војни. Кратенките од имињата на светците не преживеале до денес, но според аналогиите, може да се утврди нивниот идентитет.² Извршив хералдичка анализа и еве ги моите наоѓања.

На левата страна од вратата во долната зона се претставите на:

Св. Меркуриј, има мал кружен штит што е свртен кон самиот воин, кој го држи со левата рака одозгора за централниот дел, за зајакнувањето и за ремените на штитот. Разбирливо, предната површина на штитот не е видлива.

Св. Теодор Стратилат стои пред штитот, кој со долниот дел се потпира на земја, и го држи штитот за ремени кои

Heraldic motifs in Macedonia are present from the very beginning of heraldry. In the St Pantelejmon in Nerezi, in the vicinity of Skopje, which was built in 1164. Dr. Snezana Filipova, for the first time recognizes heraldic images on the frescos, and describes few of them, even though the frescoes many times were analysed but not in heraldic context.¹ In the next issue, her work on Newest Findings of Heraldic Art Sources in the Republic of Macedonia.

By her invitation, in March 2009 we visited this monastery church built by the Byzantine nobleman Alexis Comnène, there is a presentation of six Holy Warriors, all presented with shields. In the naos, on the western wall, on both sides of the entrance, there are frescoes of three Holy Warriors. The ligatures of their names on the frescos did not survive to the present, but with analogies, the identities of the Warriors have been established.² I performed heraldic analysis, and here are the findings.

On the left side, there are presentations of St. Mercurius, St. Theodor Stratilat and St. Theodor Tyron.

St. Mercurius has small round shield facing toward him, which he holds with his left hand by the straps and the reinforcements on the back. Obviously the front side of the shield is not visible.

St. Theodor Stratilat stands in front of his shield, with its lower edge resting on the ground. He holds it by its straps

излегуваат од задната страна на штитот, потпирајќи ја раката на горната страна. Штитот е типичен за 12 в. и е од издолжен вид со полукруг во горниот дел и со остар агол во долниот дел, и е висок до надполовината на воинот, е доволно видлив да се блазонира. Тој има златна декоративна рамка што се повторува и на штитовите на другите Свети војни, но со други декорации. Штитот е поделен на крст зелено и црвено. Треба да се забележи дека полето е дамаскирано со флорални претстави.

Св. Теодор Тирон, исто така стои пред својот штит, кој е со ист облик како и претходниот, и го потпира со рака за горниот дел. Штитот има златна декоративна рамка, и златна лента во горниот дел. Бојата на штитот не е сочувана. На полето се наоѓа златен пресечен-кентаур. Човечкото лице на кентаурот е покриено со лентата на штитот, но се видливи косата, челото и веѓите кои јасно укажуваат дека станува збор за човечка глава. Таа продолжува во човечко торзо кое преминува во тело на коњ на кого јасно се гледаат предните нозе со копитата. На полето се наоѓаат и претстави на мали осум краки сонца, кои или се посеани, или, пак, по веројатно претставуваат дамаскирање.

Од десната страна на вратата се преставите на:

Св. Ѓорѓи, е преставен со штит, кој се потпира на земја и е свртен кон самиот свет воин, кој, пак, го држи за ремените кои излегуваат од задната страна. Видлива е само златната декоративна рамка на штитот.

Св. Димитриј, има штит кој е поставен зад него и се гледа само половината, и има долгнавест облик, како претходните. Штитот има златна декоративна рамка. На половината на штитот има лента со истиот мотив од рамката. Бојата на полето не може да се утврди, но се видливи светло сини линии близу до рамката, кои веројатно само давале ефект на основната боја на полето. Во горниот дел од штитот се видливи делови од глава на животно со златна боја. Најверојатно станува збор за глава на лав. Хералдичката поза на лавот не може да се утврди бидејќи недостасува најголемиот дел од телото. Она што е интересно се мотивите на осумкрако сонце кои се повторуваат околу главата на лавот. Само од неколкуте видливи сонца, не може да се утврди дали станува за поле посеано со сонца, или пак станува збор за дамаскирање, кое се гледа и во другите претстави на штитови во оваа црква.

Третата престава во овој ред е на св. Нестор. Тој има кружен штит поставен во профил. И овој штит има декоративна златна рамка. Боите на штитот се добро видливи. Полето е пресечено (или можеби на крст) црвено и зелено. На средината на штитот има мал кружен декоративен елемент.

Ова хералдичко откритие ги менува досегашните сознанија во хералдиката за хронологијата и присуството на хералдички претстави и нивната застапеност на Балканот. Ова ќе биде потстрек за подетални анализи на културното наследство во Македонија.

¹ „Во Св. Пантелејмон во Нерези, Скопје, од 1164 г., ги открив насликани на штитот на светите војни Теодор Тирон и Теодор Стратилат, во долната зона од северниот ѕид лево од влезот во наосот. Првиот штит е многу едноставен, поделен е на 4 полиња обоени со две бои, зелено и црвено/пурпурно. Вториот штит има светло кафено/портокалово или златен централно претставен кентаур свртен со лик во профил на бела (сребрена) позадина. Војникот го покрива половината од телото и затоа на прв поглед се чини дека фигурата е куче со двојна опашка, а тоа се тенките нозе. Под главата по хоризонтала е насликана подебела светло кафена-златеста лента, каква што е и ивицата на штитовите, исполнета со некаква флорална и делумно геометриска орнаментика.“ Филипова, Снежана, реферат „Ликовни хералдички извори во Република Македонија,“ Институт за Национална Историја, Скопје, октомври 2006,

² Барциева-Трајковска, Донка, Св. Пантелејмон Нерези, живопис, Сигма прес, Скопје 2004 г.

from behind. The shield is of typical 12 c. long shape, semi-circular at the top and with a sharp angle at the bottom. Its height is up to the Warrior's belly and is visible enough to be blazoned. As with other four shields, the shield has a golden decorative frame, though each has distinctive decorations. The shield is partitioned per cross Vert and Gules. It should be noted that the fields are damasked with floral patterns.

St. Theodor Tyron also stands in front of his shield, which is of the same shape as the previous one. He supports it with his hand at the upper part. The shield has a golden frame, with a golden bar in the upper part. The color of the shield did not survive. On the shield there is a golden demi-centaur. A human face is hidden behind the bar, but the hair, forehead and eyebrows are visible, though showing that it is a human head. There continues a human trunk, which merges into a horse body with clearly visible front legs with hooves. On the field there are several small 8 pointed suns, which eighter indicate that the field is seme of suns or, or more probably is damasking.

On the right side of the entrance, there are frescos of St. George, St Demetrius and St Nestorius. St George is shown with his shield resting on the ground, facing the Worrier, who is holding it by the leashes coming from behind the shield. Only the golden decorative frame is visible.

St Demetrius stands in front of his shield, and half of it is visible. It has the same shape as the previous ones with a golden decorative frame. On the half of the shield there is a golden bar with the same decorative design as the frame. The color of the shield did not survive, apart from several light blue lines, close to the upper edge, which probably were only adding effect to the basic color. In the upper part, there are remains of a golden animal head. Most probably it is a lion's head. The lion's posture could not to be determined since no parts of the body survived. This shield also has 8 pointed suns around the lions head. From the few remaining suns, it is not possible to determine whether it is a seme field or, most probably, damasking.

Third on this side is the image of St Nestorius. He holds a circular shield shown in profile, again with a decorative golden frame. The colors are clearly visible. The shield is per fess (per cross) Gules and Vert. At the center there is a small golden decorative roundel.

This heraldic discovery changes the present ideas in the heraldry of the chronology and appearance of heraldic representations as well as their quantity in the Balkans. This should be a challenge for more detailed analysis of the cultural heritage of Macedonia.

¹ “In St. Pantelejmon in Nerezi, Skopje from 1164g., I discovered the painted shields of the Holy warriors, Teodor Tiron and Teodor Stratilat, in the lower part of the northern wall left and right of the entrance in the naos. First shield is very simple, divided in four fields painted green red/purple. The second shield has light brown/orange or golden centaur facing profile placed in the center on white (silver) background. The Warrior is covering half of the body, and therefore, at first sight it appears to be a dog with double tale, and those are the thin legs. Under the head, a horizontally thicker brown-goldish strip is depicted, as the edges of the shields, with some floral and partially geometric ornaments.” Filipova, Snezana, readings, “Heraldic Art Sources in the Republic of Macedonia.”, Institute for National History, Skopje, October 2006.

² Барциева-Трајковска, Донка, Св. Пантелејмон Нерези, живопис, Сигма прес, Скопје 2004г.